

تحلیل محتوای متن و سوالات کتاب هدیه های آسمانی چهارم ابتدایی به روش ویلیام رومی

زهرا رجبلو^۱، عبدالعارف شجاعی^۲، سحر مهدوی^۳، فاطمه نیکبخت کتولی^۴، مریم چهارچنگی^۵

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول (آموزگار ابتدایی)

^۲ دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه شهید بهشتی، استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

^۳ کارشناس حوزه، دانشجوی کارشناسی ارشد رشته روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

^۵ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

چکیده

هدف از انجام این مقاله تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمانی چهارم ابتدایی براساس ضریب درگیری ویلیام رومی مشاهده شد که قسمت متن غیرفعال و قسمت سوالات فعال می باشد. طبق نتایج بدست آمده درصد بدست آمده در جدول آماری متن این کتاب غیرفعال و غیرپویاست. و همچنین در سوالات کتاب ضریب درگیری ۱/۲ بدست آمده است و نشان می دهد فعال است و فراگیر را درگیر یادگیری می کند.

واژه های کلیدی: تحلیل محتوا، ویلیام رومی، هدیه های آسمانی چهارم ابتدایی

مقدمه

کتاب به عنوان یک رسانه آموزشی قوی که در بردارنده بخش های نوشتاری، تصویرها و تمرین هایی است که در راستای تحقق هدف های کتاب تهیه می شوند (آلتیچ، ۱۹۹۱ به نقل نوریان ۱۳۸۷) محتوا چیزی است که قرار است آموزش داده شود که شامل کلیه مفاهیم یک درس است باید به کارآمدی موضوعات آموزشی تأکید ویژه داشت (چوبینه، ۱۳۸۴).

برسون از پیشگامان تحلیل محتوا این تکنیک را پژوهشی برای توصیف عینی سیستماتیک و کلی محتوای آشکار پیام معرفی می کند. در واقع این روش برای استخراج داده ها از متن است که دارای ویژگی های خاص خود می باشد (بخشی، ۱۳۸۵).

در کتاب هدیه های آسمانی تربیت دینی بخشی از تربیت به م عنای کلی یعنی ربانی سازی فرد و جامعه است. ربانی سازی یعنی احیای روح عبودیت، دین مداری و التزام به دین در تنظیم روابط چهارگانه رابطه با خدای متعال، رابطه با خود، رابطه با جامعه و رابطه با طبیعت و محیط زیست می باشد و دین را نوعی زندگی برای مخاطب آموزش می دهد و دین این فرآیندی که آدمی را برای نحوه ی خاصی از حیات به تعبیر علامه جعفری، حیات معقول مهیا می سازد (حسین، ۱۳۷۹، ۱۸۹).

از دیگر عوامل موثر در اهمیت کتاب های درسی خوانایی این کتاب ها با توجه به سن و سطح کلاس دانش آموزان می باشد (عطشان و روستایی، ۱۳۹۶) برنامه های درس که به قلب نظام تعلیم و تربیت و ابزاری در جهت تحقق اهداف آموزش و پرورش بیشتر مورد توجه قرار گرفته است (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۲) در این فضا باید توانایی عقلی و خردمندی دانش آموزان را افزایش دهد و هنگامی که در معرض انواع باورها و توفانهای تبلیغاتی توانمند هستند، دل بستگی و محبت آن نسبت به خداوند و الگوها و مظاهر مذهبی بیشتر شود تا در شبیخون فرهنگی مقاومت کنند (سلیمان نژاد ۱۳۹۲). مراحل رشد و تکوین شخصیت در دوران کودکی و نوجوانی تثبیت می شود و گاهی برای تمام عمر باقی می ماند (نصیری و همکاران، ۱۳۹۰) مفاهیم دینی از همان سنین کودکی تأثیر بسیار بر شخصیت او می گذارد و به زندگی آینده او جهت می دهد (سجادزی، ۱۳۸۴) زیرا کودکی آغاز حرکت و تلاش برای زیستن است و مرحله ایست که باید آن را به خودی خود به رسمیت شناخت. کودک انسانی است مستقل با احساسات و خصوصیات خوب انسانی.

کودکی مقدمه نوجوانی و جوانی مقدمه بزرگسالی است و اساس زندگی بزرگسالی به کیفیت دوره ی کودکی بستگی دارد و به چگونگی تعلیم و تربیت در دوران کودکی بسیار بستگی دارد. در دوره کودکی شخصیت، منش، و رفتار کودک و رشد جسمانی، عقلانی، و فرهنگی وی بر اثر ارتباط با سایرین شکل می گیرد (قاسمی و کاظمی، ۱۳۹۳). عواملی همچون کتابهای هدیه های آسمانی هر یک دارای سهم ویژه ای در تأثیرگذاری بر دانش آموزان بوده است (شکاری و همکاران، ۱۳۹۳) کتاب های درسی دانش آموزان در معرض عقاید و افکار گوناگون قرار می دهند (نوریان، ۱۳۹۰).

هدف از تحلیل محتوا:

هدف از روش تحلیل محتوای ویلیام رومی بررسی این موضوع است که آیا کتاب یا محتوای موردنظر دانش آموزان را به طور فعال با آموزش و یادگیری درگیر می نماید؟ به عبارت دیگر هدف این است بسنجیم آیا کتاب به شیوه فعالی ارائه و تدوین شده است یا خیر؟

هرگونه تعلل در تألیف و تدوین منابع یادگیری این دوره (ابتدایی) پیامدهای سوء و یا شاید دائمی همراه خواهد داشت (رضایی، ۱۳۸۵).

کتاب های درسی باید شامل مطالب علمی روز باشند و هر چند سال یکبار بازنگری و اصلاح شوند و مطابق آخرین روش های علمی و مطالعات جدید تنظیم گردند (موسی پور، ۱۳۹۶).

روش پژوهش:

روش پژوهش حاضر از نوع تحلیل محتوای توصیفی است. جامعه پژوهش کتاب هدیه های آسمانی پایه چهارم ابتدایی بوده است. در این پژوهش از جدول داده ها برای محاسبات و تحلیل و جستجو متن و سوالات استفاده شده است در این جدول از مقوله های مختلف طبق نظر ویلیام رومی و به روش وی جمع آوری و ضریب درگیری مشخص شده است و تمامی مقوله ها به دو شاخص فعال و غیرفعال تقسیم می شوند به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات در تکنیک ویلیام رومی استفاده و به روش زیر کدگذاری شده است:

کدگذاری متن:

به طور تصادفی ده یا صفحات بیشتری از قسمت های گوناگون کتاب را انتخاب و علامت گذاری می کنیم. محتوای موردنظر هر درس را در مقولات زیر قرار می دهیم:

(a) بیان حقیقت (b) بیان نتایج (c) تعاریف (d) سوالاتی که در متن آورده شده (e) سوالاتی که دانش آموزان را وادار می کند تجزیه و تحلیل کند (f) از دانش آموز می خواهند نتایج خود را بیان کنند.

که در محاسبه متن مقوله های فعال تقسیم بر مقوله های غیرفعال می شود و ضریب درگیری بدست می آید که این عدد بیانگر میزان فعال بودن محتواست. دامنه این عدد ممکن است صفر الی بی نهایت باشد اما به نظر ویلیام رومی یک کتاب درس زمانی فعال است که ضریب و شاخص درگیری آن بین $0/4$ تا $1/5$ باشد و عدد کمتر از $0/4$ بیانگر این است که کتاب فقط به ارائه اطلاعات علمی می پردازد و از فراگیر می خواهد دنبال حفظ مطالب باشد و ضریب بالاتر از $1/5$ نشان می دهد که در مورد هر جمله، تصویر یا سوال از دانش آموز می خواهد تا به تجزیه و تحلیل پرداخته و به فعالیت بپردازد چنین کتاب هایی اطلاعات علمی کافی در اختیار دانش آموز قرار نمی دهند بلکه فقط از آنها می خواهند تا به تجزیه و تحلیل پرداخته و فعالیت کنند. این کتاب ها که به صورت غیرفعال ارائه شده است به خاطر فعالیت زیاد فراگیر را خسته و بی انگیزه می کند.

کدگذاری سوالات کتاب:

(a) سوال هایی که جواب مستقیم در کتاب است (b) سوالهایی مربوط به نقل تعاریف (c) سوالهایی که جواب آن مستلزم نتیجه گیری از مباحث درسی است. (d) به سوالاتی که مستلزم حل مسئله خصوصی است.

در طبقه بندی فوق مقوله های A و B در مقوله های غیرفعال و مقوله های C و D در مقوله های فعال قرار می گیرند. و برای محاسبه ضریب درگیری مجموع مقوله های فعال تقسیم بر مقوله های غیرفعال می گردد.

یافته های پژوهش:

در جدول داده ها شماره یک قسمت متن مورد بررسی قرار گرفت و نتایج بدست آمده را در جدول زیر در دسترس پژوهشگران قرار گرفته است:

جدول شماره ۱- تحلیل محتوای متن هدیه آسمانی چهارم ابتدایی

صفحه	a	b	c	d	e	f	ضریب درگیری
۱۱ تا ۱۰	۶	-	۱	۲	-	-	۰/۲۸
۱۸ تا ۱۶	-	-	-	-	-	-	-
۲۸ تا ۲۲	۸	-	-	-	۲	۴	۰/۷۵
۳۲ تا ۳۰	۱۱	-	-	۴	-	-	۰/۳۶
۴۰ تا ۳۸	۶	-	۱	-	۱	-	۰/۳۳
۴۴ تا ۴۲	۵	-	۱	-	-	-	۶
۴۹ تا ۴۸	۲	-	-	-	۶	-	۳
۵۴ تا ۵۳	۸	۱	-	-	۱	-	۰/۱۱
۷۳ تا ۷۲	۱	-	-	۳	۱	-	۴
کل	۴۷	۱	۳	۹	۱۱	۴	۰/۴

$$\frac{e+f}{a+b+c} = \frac{11+4}{47+1+3+9} = \frac{15}{60} = 0/4$$

طبق محاسبه به روش ویلیام رومی ضریب درگیری متن ۰/۲۵ بدست آمده که نشان می دهد کتاب غیرفعال و غیرپویاست و فراگیران به فعالیت و انگیزه بیشتری برای یادگیری سوق نمی دهد.

صفحه ۱۰ تا ۱۱ = درصد بدست آمده ۰/۲۸ می باشد که نشان می دهد غیرفعال است.

صفحه ۲۲ تا ۲۸ = درصد بدست آمده ۰/۷۵ می باشد که بیانگر فعال بودن این قسمت است.

صفحه ۳۰ تا ۳۲ = درصد بدست آمده ۰/۳۶ می باشد که رضایت بخش نیست.

صفحه ۳۸ تا ۴۰ = درصد بدست آمده ۰/۳۳ می باشد که مطلوب نمی باشد.

صفحه ۴۲ تا ۴۴ = درصد درگیری ۶ می باشد که خیلی فعالی است و خنثی می باشد.

صفحه ۴۸ تا ۴۹ = ضریب درگیری ۳ می باشد که نشان می دهد مقوله های فعال خیلی زیاد است.

صفحه ۵۳ تا ۵۴ = ضریب بدست آمده ۰/۱۱ می باشد که عدد قابل قبولی نیست.

صفحه ۷۲ تا ۷۴ = ضریب بدست آمده ۴ می باشد که خیلی بالاست و خنثی می باشد.

در کل مقوله های غیرفعال خیلی بیشتر بود و با روش تکنیک ویلیام رومی و تقسیم مقوله های فعال بر غیرفعال درصد کل متن کتاب ۰/۲۵ بدست آمد که غیرفعال می باشد و دانش آموز را درگیر یادگیری نمی کند.

جدول ۲- تحلیل محتوای هدیه آسمان چهارم ابتدایی براساس سوالات

صفحه	a	b	c	d
۱۳	*			*
۱۹		*		
۲۱				*
۲۵			*	
۳۵	*			
۴۰				*
۵۲	*			
۵۸				*
۶۷			*	
۷۴		*		

$$\frac{c+d}{a+b} = \frac{2+4}{3+2} = \frac{6}{5} = 1/2$$

در جدول ۲ که سوالات کتاب از صفحه ۱۳ تا ۷۴ مورد بررسی قرار گرفت و مقوله های فعال بر غیرفعال تقسیم شد نسان می دهد کتاب با ضریب درگیری ۱/۲ در قسمت سوالات فعال و پویاست و دانش آموز را به فعالیت و تحلیل و جستجو وادار می کند.

نتیجه گیری:

در تحلیل کتاب هدیه های آسمانی چهارم ابتدایی در دو بخش متن سوالات انجام شده است و سوالات مناسب دانش آموزان می باشد و مطالب مختص سن آنها می باشد اما در متن این گونه نیست و درصد بدست آمده رضایت بخش نمی باشد و در سطح درک و فهم دانش آموز نمی باشد. و فراگیر توان مطالعه و درک صحیح از مطالب را ندارد و متن برایش دشوار است متناسب با علاقه و توانایی های فراگیران تألیف نشده است.

پیشنهادهات:

- پیشنهاد می شود از جملات ساده تر در کتاب استفاده شود.
- به معلمان پیشنهاد می شود وقت بیشتری برای یادگیری مفاهیم متن کتاب اختصاص می دهند.
- در تألیف کتاب درسی باید به سطح سنی فراگیران توجه شود.

منابع:

۱. بخشی، ج. (۱۳۸۵) مقدمه ای بر تکنیک تحلیل محتوا
۲. ماهان عطشان و علی روستایی (۱۳۹۶) تحلیل محتوای سطح خوانایی کتاب هدیه ششم ابتدایی براساس شاخص سطح خوانایی مک لافین.
۳. فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۹۲). برنامه درسی به سوی هویت های جدید: شرحی بر نظرات معاصر برنامه درسی، تهران: آرشیر
۴. سلیمان نژاد، اکبر (۱۳۹۲). روش های تدریس تعلیمات دینی (هدیه های آسمانی) تهران (سمت)
۵. نصیری، فخرالسادات، ایزدی معز، شیرین، فلاحی، احمد حسین و شمخانی، اژدر (۱۳۹۰) درونی کردن ارزش های اسلامی در میان دانش آموزان از دیدگاه مربیان تربیتی (مطالعه موردی دبیرستان های شهر همدان) فصلنامه مهندسی فرهنگی، ۶ (۵۸-۵۷) ۷۴-۸۵.
۶. سجادی، سید مهدی (۱۳۸۴) تبیین و ارزیابی عقلانی به تربیت دینی (قابلیت ها و کاستی ها) نوآوری های آموزشی ۴ (۱۱)، ۴۶-۲۶.
۷. قاسمی، حسین و کاظمی، محمود (۱۳۹۳) تحلیل محتوای کتاب درسی هدیه آسمانی پایه ششم ابتدایی و میزان انطباق آن با مبانی قرآنی و سند تحول بنیادین، آموزش و پرورش، نوآوری های آموزشی، ۱۳ (۵۲) ۱۱۶-۱۰۰.
۸. شکاری، عباس، رحیمی، حمید، و غربا، مبینا (۱۳۹۳) آسیب شناسی اخلاقی از منظر برنامه درسی پنهان (مورد پژوهشی: دانشگاه کاشان) مطالعات برنامه درسی آموزش عالی ۵ (۹) ۱۲۴-۱۴۳.
۹. نوریان، محمد (۱۳۹۰) تحلیل محتوای رسانه های آموزشی با تأکید بر کتاب های درسی تهران، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد جنوب.
۱۰. رضایی، معرفت (۱۳۸۵) بررسی عوامل موثر در تعیین محتوای کتاب های تعلیمات دینی دوره ابتدایی از دیدگاه معلمان استان آذربایجان، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
۱۱. موسی پور، منصور (۱۳۹۶) تحلیل محتوای کتاب حسابان ۱ پایه یازدهم متوسطه دوم رشته ریاضی و فیزیک براساس تکنیک ویلیام رومی و حیطة شناختی علوم پویش در آموزش علوم، دوره سوم، شماره دوم، صص ۸۳-۷۱